

REDEMOS

RECONFIGURING EU DEMOCRACY
SUPPORT. TOWARDS A SUSTAINED
DEMOS IN THE EU'S EASTERN
NEIGHBOURHOOD

Стислий огляд політики 2

Стратегічна ясність та рішучість: протистояння Росії в країнах східного сусідства ЄС

Ігор Грецький
травень 2025

The REDEMOS project has received funding from the European Union's Horizon Europe research and innovation programme under grant agreement No 101061738. The Associated Partner University of Surrey has received funding from UK Research and Innovation (UKRI) under the UK government's Horizon Europe funding guarantee under grant number 10040721. The Associated Partner University of St. Gallen has received funding from the Swiss State Secretariat for Education, Research and Innovation (SERI). Views and opinions expressed are, however, those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union, UKRI and SERI. Neither the European Union nor UKRI or SERI can be held responsible for them.

Заральний розклад

Російський політичний істеблїшмент завжди сприймав розпад Радянського Союзу не як можливість розпочати процес руху до повноцїнної демократизації, а як втілення поразки СРСР і, відповідно, - перемоги Заходу в холодній війні. Загалом Кремль розглядає сусїдні малі та середні держави як невід'ємно залежні об'єкти впливу великих держав, і при цьому регіон, що межує з ЄС на сході, як виключний простір «особливої відповідальності» Росії і, відповідно, як невід'ємний компонент її самопроголошеного статусу великої держави.

По суті, Росія підхопила стару радянську концепцію «обмеженого суверенітету», відкрито заперечуючи право країн зони східного сусїдства ЄС на самостійне визначення свого зовнішньополітичного курсу. Цей підхід набув цілковитого прояву у військовій агресії Росії проти Грузії та України, а також у її гібридній підривної діяльності, спрямованій проти кожної країни східного сусїдства ЄС. Більше того, ультиматум Кремля від 17 грудня 2021 року, який вимагає від Заходу надати Росії гарантії правової безпеки, свідчить про те, що його геополітичні амбіції виходять далеко за межі регіону, що межує з ЄС на сході. За цих обставин держави-члени ЄС повинні адаптувати свою зовнішню політику для зміцнення власної безпеки, а також допомогти країнам східного сусїдства ЄС протистояти спробам Росії підірвати їх суверенітет і територіальну цілісність.

Ключові висновки

- Головною метою Росії у її підході до східних сусїдів ЄС є підриив суверенітету цих країн та встановлення ефективного контролю над їх рішеннями як у внутрішній, так і в зовнішній політиці.
- Дії російського уряду виходять з припущення, що геополітичні битви виграє не той, хто має більший економічний потенціал та вищий ВВП на душу населення, а той, хто захоплює ініціативу в інформаційному просторі та успішно нав'язує своїм супротивникам свій власний світогляд.
- Москва більше підтримує ті країни східного сусїдства ЄС, які схильні демонструвати відверту лояльність, не кидають виклик російському геополітичному домінуванню та об'єднуються проти західного світу. І навпаки, для урядів, які відкрито схильні до інтеграції з ЄС та НАТО, Росія прагне створити якомога більше проблем, а згодом наполегливо пропонувати заздалегідь підготовлені їх рішення в обмін на геополітичні поступки.
- У країнах, де є простір для політичної конкуренції та свободи ЗМІ, Росія посилює тиск на непокірні еліти, створюючи або фінансуючи проросійські політичні партії та засновуючи засоби масової інформації для просування та посилення антизахідних наративів.
- Кремль прагне отримати зовнішньополітичні переваги у країнах східного сусїдства ЄС, використовуючи слабкі сторони їх політичних та соціальних інституцій, а також дискредитуючи саму ідею європейської інтеграції.
- Зовнішня політика Росії щодо країн, що межує з ЄС на сході, характеризується сильною інерцією та навряд чи суттєво зміниться принаймні у середньостроковій перспективі, оскільки її зовнішня діяльність глибоко вкорінена в особливості інституційного устрою російської політичної системи, суспільної структури та економічної моделі.

Рекомендації щодо політики

- **Європа як гарант безпеки.** Вкрай важливо розробити довгострокові інвестиційні стратегії, що охоплюють як військово-промисловий сектор ЄС, так і жорстку інфраструктуру безпеки в країнах східного сусідства ЄС, які прагнуть тісніших зв'язків з Євросоюзом. Водночас ключовими є прискорення інтеграції цих країн до ЄС та НАТО, а також збільшення інвестицій у диверсифікацію мереж постачання енергії та електроенергії.
- **Нові стратегічні меседжі.** З вторгненням Росії в Україну у зовнішній політиці багатьох країн ЄС відбувся глибокий зсув у сприйнятті Кремля. Росія, яку раніше називали складним партнером, тепер більш реалістично оцінюється як довгострокова загроза європейській безпеці. Ця тенденція має бути відображена в оновленій спільній стратегії ЄС щодо Росії та країн Східного партнерства; ця стратегія має уникати самонав'язаних «червоних ліній» та не виявляти страху перед Росією. На практиці важливо не обтяжувати постачання Україні зброї штучними обмеженнями щодо її територіального використання. Крім того, західні уряди мають проявляти меншу чутливість до ядерного шантажу Кремля. Вагання та невизначеність Заходу щодо Росії ще більше підсилюють бажання Путіна підвищити ставки.
- **Жодних сірих зон у Європі.** Цей принцип має стати фундаментальною засадою зовнішньої політики ЄС щодо держав східного сусідства Євросоюзу. Відхилення від цього правила в надії на досягнення компромісних угод з Кремлем за рахунок суверенітету сусідніх країн може зрештою призвести до стратегічної поразки для Європи. Вкрай важливо забезпечити, щоб ті країни на східних межах ЄС, які прагнуть європейської інтеграції та досягають прогресу в реформуванні своїх політичних та соціальних інституцій, не були полишені наодинці з загрозами з боку ревізіоністської Росії.
- **Нульова толерантність до російської пропаганди.** Пильність є вкрай важливою з огляду на мету – запобігання впливу російської пропаганди в інформаційному ландшафті ЄС. Також слід сприяти аналогічним практикам у країнах східного сусідства ЄС. Спільні зусилля є важливими для протидії поширенню російських наративів у ЗМІ країн-членів та кандидатів на членство в ЄС, цю протидію слід підтримувати шляхом упровадження найсучасніших програм розвитку критичного мислення та цифрової грамотності на всіх рівнях їх систем освіти. Крім того, необхідно вдосконалити відповідні процедури призупинення діяльності російських ЗМІ, що поширюють мову ворожнечі та дезінформацію у ЄС. Слід виключити ситуацію, коли б пропагандистські телеканали Кремля були заборонені в одних країнах, але водночас користувалися необмеженим доступом до аудиторії в інших.

Повне дослідження – **REDEMOS D7.2**

«Наративи зовнішніх претендентів на норми в регіоні східного сусідства з ЄС» –
доступно за посиланням:
<https://redemos.eu/resources/publications/wor king-papers/>

**REDEMOS: REconfiguring EU DEMOcracy Support.
Towards a sustained demos in the EU's Eastern Neighbourhood**

REDEMOS- 101061738
HORIZON-CL2-2021-DEMOCRACY-01-04

Dr Mădălina Dobrescu, NTNU
info@redemos.eu

 redemos.eu [@REDEMOS_eu](https://twitter.com/REDEMOS_eu) [REDEMOS Horizon Europe Project](https://www.linkedin.com/company/redemos/)